

рәчәли Вәтән мұһарибәси орденләри вә бир нечә медалларла тәлтиф едилмишдир⁹⁹.

Ленинград вилајәтинин мұхтәлиф рајонларында дүшмән архасында фәалијјәт көстәрән Азәрбајчан дөјүшчүләри Совет Иттифагы халгларынын нүмајәндәләри илә чийин-чийәнә вурушур, күндән-күнә дөјүш габиліјјәтләрини артырыр, совет силаһынын шөһрәтини жүксәкләрә галдырырдылар. Онлардан Мәммәд Әлибала оғлу Рзајев, Васили Иванович Лукјанченко, Чәмаддин Абдулла оғлу Новрузов, Јәһја Шаһ оғлу Новрузов, Дурсун Мирзәвәли оғлу Тарывердијев, Константин Акопович Мкртумјан, Гасым Гәнбәр оғлу Гасымов вә бир чох башгалары дүшмәнә гаршы мұбаризәдә мисилсиз шүчаәт көстәрирдиляр. Фикилистова кәндиндәки дөјүш заманы партизан ротасынын командири Қ. А. Мкртумјан дүшмәни јахына бурахараг атәш ачмыш, өз шәхси икидлији илә дөјүшчүләри руһландырараг һүчүму давам етдирмишдир. Бу вурушмада фашистләр 80-а гәдәр әскәр вә забит итирмишдир¹⁰⁰.

Үмумијјәтлә, онун рәһбәрлик етдији партизан ротасы аз мүддәтдә фашистләрин 2 гатарыны гәзәја уғратмыш, 16 ағач көрпүсүнү, 6 автомобилни мәнв етмиш, 40 релсини парлатмыш вә шәхсэн өзү дүшмән архасында фәалијјәт көстәрдији мүддәтдә 60-а гәдәр фашисти гырмышды. Дүшмән архасында команданлығын тапшырыгларыны нүмунәви јеринә јетирән коммунист Қ. А. Мкртумјан «Ленинградын мұдафиәсинә көрә» медалы илә тәлтиф едилмишдир¹⁰¹.

Үмумијјәтлә, үч ил дүшмән архасында, чох ағыр шәраитдә фәалијјәт көстәрән Ленинград партизанлары фашистләрин 100 мин әскәр вә забитини мәнв етмиш, миндән артыг паровоз вә 18 мин вагонуну сырадан чыхартмыш, 200-дән артыг дәмирјол көрпүсүнү, 1000-дән артыг шосе јолу көрпүсүнү, 150 мин релсини парлатмыш, јүзләрлә гарнизон вә гәраркаһыны дармадағын етмиш, 400 мин совет адамынын һәјатыны күлләләнмәкдән вә Алманијаја зорла көндәрилмәкдән хилас етмишдиләр¹⁰²

Бөјүк Вәтән мұһарибәсиндә Ленинград партизан һә-

⁹⁹ «Вышка» гәзети, 9 мај 1972-чи ил.

¹⁰⁰ МЛИ Ленинград филиалынын партија архиви, ф. 0-116, с. 14, иш 136, вәр. 27.

¹⁰¹ Јенә орада.

¹⁰² Советские партизаны. М., 1963, сәһ. 79.

рәкатында халг интигамчылары дүшмәнә гаршы вурушмаларда ән јахшы кејфијјәтләрлә — вәтәнә һәдсиз мәнәббәт, жүксәк вәтәнпәрвәрлик, фашистләрә һәдсиз кин вә нифрәт, мисилсиз икидлик вә рәшадәтлә фәргләнирдиляр. Дүшмән архасында фәалијјәт көстәрән халг интигамчылары, о чүмләдән Азәрбајчандан олан дөјүшчүләр бүтүн дөјүшләрдә Совет Иттифагы халгларынын гәһрәман руһуну вә нәчиб ән'әнәләрини тәчәсүм етдирирдиляр.

Гәрбин бир сыра буржуа тарихчиләри һәр чүр алчаг васитәләрә әл атараг, Ленинград уғрунда вурушманын әһәмијјәтини азалтмаға, шөһәрин мұдафиәчиләринин, онун сакинләринин һүнәрини вә мотанәтини көздән салмаға чалышырлар. Онлар дејирләр: «Бәли, сиз шөһәри горуја билдиниз, амма нәјин баһасына».

Доғрудур, мұһасирәјә алынмыш Ленинградын гурбанлары чох олмушдур. Лакин һәмишә јадда сахламаг лазымдыр ки, мәнз мұһарибә илләриндә совет халгынын икидлији, онун фәдакарлығы сајәсиндә, чох бөјүк гурбанлар, о чүмләдән Ленинградын вердији гурбанлар баһасына дүнјаны фашизмдән азад етмәк мүмкүн олмушдур.

Фашист Алманијасына гаршы Бөјүк Вәтән мұһарибәси гардаш совет халглары иттифагынын мәнкәмлијини тәкчә чәһәдә вә архада дејил, һабелә партизан вә антифашист һәрәкатында, һәрби әсир дүшәркәләриндә дә ағыр имтаһан сынағындан кечиртди. Гитлерчи чәлладларын инсана нифрәт ашылајан азғын милләтчилик вә иргчилик идеолокијасына гаршы совет адамлары һәр јердә Ленинин халглар достлуғу вә пролетар бејнәлмиләлчилији идеолокијасы илә чыхыш етдиләр. Бу чәһәддән Смоленск вилајәтиндә «Дедушка» партизан дестәсиндә дөјүшән Азәрбајчанын шанлы гызы һәрби һәким Алијә Рүстәмбәјованын көстәрдији шүчаәт чох сәчијәвидир¹⁰³.

Фашист гошунлары Москваја доғру ирәлиләдикчә пајтахтын зәһмәткешләри көнүллү халг гошун дестәләри тәшкил едир вә дүшмән һүчүмуну дәф етмәкдән өтрү Гызыл Орду сыраларына гошулурулар. Онларын арасында Боткин адына Москва хәстәханасынын һәкими А. Р. Рүстәмбәјова да вар иди. О, бурада Совет Орду-

¹⁰³ «Коммунист» гәзети, 8 март 1944-чү ил.

† АЛИЈӘ
ФӘТУЛЛА ГЫЗЫ
РҮСТӘМБӘЈОВА

Смоленск вилајәтндә «Дедушка» партизан дәстәси тибб-санитар бөлмәсинин рәиси

сунун жаралы дөјүшчүләрини вә командирләрини мүәличә едирди. 1941-чи илин октябрында мүвәггәти үстүнлүкләрдән истифадә едән фашист гошунлары Смоленск вилајәтини ишғал етди вә Москваја јахынлашды. Ағыр жараланмыш А. Рүстәмбәјова алманлар тәрәфиндән әсир алыныр.

А. Рүстәмбәјова фашистләрин бүтүн ишкәнчә вә эзабларына мәнәтәтлә дөздү. Һәрби әсир дүшәркәсиндә олан ССРИ халгларынын владлары бурада да социалист вәтәнини мүдафиә етмәк наминә дүшмәнә гаршы ваһид, монолит сых сырларда бирләшдиләр. Онлар тәкчә мәнәтәт вә икидлик мөчүзәләри көстәрмир, һәмчинин жүксәк бејнәлмиләл бирлик нумәјиш етдиридиләр. А. Рүстәмбәјованын икидлији буна парлаг мисалдыр. Истигтаг заманы һитлерчи забит ондан азәрбајчанлы гызын доғма јерләрдән бу гәдәр узагда, онун үчүн јад бир өлкә олан Русијада нә етдијини сорушур. Совет халгларынын ән јахшы кејфијәтләрини өзүндә тәчәссүм етдирән А. Рүстәмбәјова чаваб верир: «Ру-

сија бизим һамымыза доғмадыр. О, јалныз фашистләр вә ишғалчылар үчүн јад олмуш вә јад олачагдыр»¹⁰⁴.

Һәрби һәким А. Рүстәмбәјованын рәһбәрлији алтында бир дәстә һәрби әсир дүшәркәдән гачараг, 1942-чи илин феврал ајында Смоленск вилајәтинин Дрогобуж рајонунда В. И. Вороченконун рәһбәрлији алтында фәалијјәт көстәрән «Дедушка» партизан дәстәсинә гошулмушдур¹⁰⁵. Партизан дәстәсиндә тибб-санитар бөлмәсинин рәиси кими фәалијјәтә башлајан А. Рүстәмбәјова гыса мүддәтдә халг интигамчыларынын дәрин рәғбәтини газаныр. О, ағыр шәраитдә ишләмәсинә бахмајараг жаралы дөјүшчүләр үзәриндә чәтин чәрраһијјә әмәлијјатлары апарыр вә онларын јенидән һәјата гајытмалары үчүн әлиндән кәләни әсиркәмирди.

1942-чи илин јазында һәр гарыш торпаг уғрунда кедән ганлы вә инадлы дөјүшләрә бахмајараг, дүшмән чанлы гүввә вә техниканын үстүнлүкләриндән истифадә едәрәк «Дедушка» партизан дәстәсини мүһасирәјә алды. Партизанларын мүһасирәјә алынмасына бахмајараг мүбаризә давам едирди. Белә бир шәраитдә тибб ишчиләри, хүсусилә партизан һәрби хәстәханасынын һәкимләри Рүстәмбәјова, Попов, Нехамкин, Брауде, Малкин вә башгалары динчлик нә олдуғуну билмирдиләр. 1942-чи илин јайында А. Рүстәмбәјова дөјүшләрин бириндә жаралы партизанлары атәш алтындан чыхараркән һәлак олмушду¹⁰⁶.

Азәрбајчан халгы үчүн А. Рүстәмбәјованын әфсанәви гәһрәмәнлығы унутулмаздыр. Шаирә М. Дилбазинин «Партизан Алијә» адлы поемасында икид партизанын сәси инди дә ешидилир:

Сүлһәм, азадлығам, нур, ишығам мән.
Күнәшлә, шәфәглә гарышығам мән.
Елләр вар, торпағы јенә ганлыдыр,
Әсримиз һәлә дә чох туфанлыдыр.
Һарда инсанлара кәрәјәмсә мән,
Азадлыг уғрунда һарда бир вәтән,
Дөјүшүрсә, мәни сиз орада санын:
Мән өлә билмәрәм, буна инанын!
Мән һәким палтарлы партизан гызам,
Сизин севинчиниз, шадлығынызам!¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Г. Ә. Әлијев. Бир сырада ваһид мәгсәдә доғру. «Азәрбајчан» журналы, 1972, №9, сәһ. 8.

¹⁰⁵ В единой семье братских народов. Баку, 1964, сәһ. 303.

¹⁰⁶ Вәтән уғрунда. Баку, 1965, сәһ. 101.

¹⁰⁷ Мирварид Дилбазини. Партизан Алијә. «Азәрбајчан» журналы, №9, 1972, сәһ. 53.

АЗƏРБАЈЧАН ССР ЕЛМЛƏР АКАДЕМИЈАСЫ

ТАРИХ ИНСТИТУТУ

МАЈЫЛ
АЛЫЧАНОВ

**АЗƏРБАЈЧАН
ДƏЈУШЧУЛƏРИНИН
ПАРТИЗАН
ХƏРƏКАТЫНДА
ИШТИРАКЫ**

(1941 — 1944-чү илләр)

„ЕЛМ“ НƏШРИЈАТЫ

БАКЫ — 1975

МАЖЫЛ АЛЫЧАНОВ

**АЗƏРБАЙҶАН
ДƏЈУШЧУЛАƏРИНИН
ПАРТИЗАН
ҺƏРƏКАТЫНДА
ИШТИРАКЫ**

